

Učitel primární školy

Charakteristika, požadavky,
vzdělávání;
uplatnění sociálních pedagogů v
primární škole

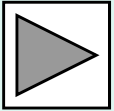

Učitel by měl mít základní znalosti v oblasti:

- pedagogické,
- psychologické,
- didaktické,
- komunikativní,
- sociální,
- manažerské
- osobnostně a profesně kultivující,
- jazykové,
- kulturní z literatury, hudby, výtvarného i dramatického umění,
- matematické,
- přírodovědné,
- vlastivědné,
- tělesné,
- výtvarné,
- pracovní...

Učitel by měl mít schopnosti:

- Diagnostické
- Didaktické
- Komunikativní
- Neustále rozšiřovat obzor svých vědomostí
- Pronikat do vnitřního světa žáka
- Tlumočit žákům vlastní myšlenky (expresivnost)
- Konstruktivní
- Výrazové
- Organizační
- Získat autoritu

Učitel by měl mít vlastnosti:

- Pracovní
 - Svědomitost, důslednost, vztah a láska k dětem
- Intelektuální
 - Tvořivé myšlení, logičnost, konkrétnost
- Citově temperamentní
 - Sebeovládání, trpělivost, optimismus
- Společensko-charakterové
 - Laskavost, srdečnost, porozumění, slušnost, ohleduplnost, uctivost
- Charakteru a vůle
 - Spravedlivost, cílevědomost, samostatnost, čestnost, upřímnost, zásadovost, vytrvalost

Význam učitele - tradice

- Učitel plánuje a organizuje výchovně vzdělávací proces, vede žáky k osvojování si poznatků ve formě vědomostí, řídí proces utváření dovedností, rozvíjí jejich schopnosti, potřeby, zájmy, plní výchovné úkoly (Grecmanová, 1999).

Význam učitele - alternativa

- Příklad role učitele ve škole Montessori:
 - Podle Zelinkové (1997), je pro označení učitele vhodné spíše slovo „vedoucí“. Učitel by měl být součástí podnětného prostředí pro učení žáků a být připraven pomáhat vždy, když je to třeba. Naopak musí zapomenout na jakýkoli projev své autority a nesmí vyrušovat žáky, když pracují. Úkolem učitele je vytvářet podnětné prostředí, starat se o to, aby materiál, který žákům pomáhá při učení, byl kompletní a esteticky přitažlivý.

Význam učitele – současnost?

- „Učitel primární školy už není jen ten, kdo sděluje, řídí, rozhoduje, kontroluje, ale je chápán především jako **facilitátor** žákova vývoje a učení, který vytváří kvalitní vzdělávací situace a podmínky pro žákovo úspěšné učení, jako citlivý **diagnostik**, který se snaží dotáhnout každého žáka ke stropu jeho možností, jako **průvodce** na cestě za poznáním, který uvádí do věcí, pomáhá orientovat se v okolním světě, inspiruje, podněcuje, pomáhá budovat sebedůvěru, sebeúctu apod.“ (Spilková, 1999)

Podle zákona o pedagogických pracovnících, § 3

Učitelem na prvním stupni základní školy může být každý, kdo je plně způsobilý k právním úkonům, má odbornou kvalifikaci pro přímou pedagogickou činnost, kterou vykonává, je bezúhonný, je zdravotně způsobilý a prokázal znalost českého jazyka.

Podle zákona o pedagogických pracovnících, § 7

Učitel prvního stupně získává odbornou kvalifikaci vysokoškolským vzděláním získaným studiem v akreditovaném magisterském studijním programu v oblasti pedagogických věd zaměřeném na přípravu učitelů prvního stupně...

Pregraduální příprava učitelů

- Učitelé primární školy jsou připravováni na pedagogických fakultách ve čtyř- až pětiletém studijním programu Učitelství pro 1. stupeň ZŠ.
- Toto studium je u nás možné absolvovat na všech pedagogických fakultách.
- Studium je zaměřené na teoretické znalosti, ale ve velké míře i na praktickou přípravu na povolání.

Příklady studovaných předmětů 1

- **Pedagogika**

- Dějiny školy a pedagogiky
- Pedagogická diagnostika
- Praktikum z pedagogiky
- Školní pedagogika I
- Úvod do filosofie
- Činnostní učení na 1. stupni ZŠ
- Základy obecné a srovnávací pedagogiky
- Základy pedagogické metodologie
- Školský management
- Kooperativní výchova 1
- Teorie projektové výuky

- **Psychologie**

- Základy psychologie
- Poradenství a školní psychologie
- Osobnostní a sociální výchova
- Psychologie duševního vývoje
- Psychohygiena
- Psychologie vyučování a výchovy
- Sociální psychologie

Příklady studovaných předmětů 2

- **Český jazyk**

- Rozvoj poč. gramotnosti
- Didaktika českého jazyka I
- Jazykový rozbor 1
- Současný český jazyk I
- Didaktika prvopočátečního čtení a psaní
- Česká lit. v čítankách
- Interpretace liter. textů
- Literárněkritické praktikum
- Literatura pro mládež I
- Průvodce děj. čes. lit. I
- Světová lit. pro mládež I
- Didaktika literární výchovy I
- Mediální kultura

- **Matematika**

- Metody řešení matematických úloh 1
- Matematický seminář 1
- Didaktika matematiky
- Základy algebry a aritmetiky
- Geometrie 1
- Aritmetika 1
- Matematika 1

Příklady studovaných předmětů 3

- **Přírodověda**

- Didaktika pro integrovaný vědní základ
- Základy biologického učiva
- Aplikovaná biologie
- Pěstitelství a apl. ekologie
- Praktikum z biologie a pěstitelství
- Praktikum ekolog. výchovy
- Základy zdravotních nauk
- Základy biologie člověka a zdravotní vědy 1
- Teorie a didaktika výchovy ke zdraví 1
- Praktikum z fyziky a chemie

- **Vlastivěda**

- Základy historického učiva
- Základy geografického učiva
- Praktikum z geografického učiva
- Dějiny kultury
- Filosofie kultury

- **Technika**

- Aplikace techniky I.
- Informační technologie
- Základy práce s grafickými programy

Příklady studovaných předmětů 4

- **Hudební výchova**

- Harmonie
- Hlasová výchova 1
- Hra na nástroj 1
- Hudební teorie
- Intonace a hlasová výchova
- Dějiny hudby 1
- Dějiny hudby - poslechový seminář 1
- Didaktika HV 1
- Keyboardy
- Základy sborové praxe 1

- **Výtvarná výchova**

- Interpretace dětského výtvarného projevu
- Interpretace výtvarného umění 1
- Výtvarné vyjadřovací prostředky 1
- Didaktika VV 1

- **Dramatická výchova**

- Praktikum z tvořivé dramatiky
- Základy tvořivé dramatiky

Příklady studovaných předmětů 5

- **Tělesná výchova**

- Atletika I
- Gymnastika I
- Plavání a bruslení
- Pohybové a netradiční hry
- Praktikum z těl. výchovy
- Sportovní hry
- Zdravotní tělesná výchova
- Zimní výcvikový kurz
- Dopravní výchova
- Základy turistiky a pobytu v přírodě
- Netradiční formy tělesné výchovy (psychomotorika)

- **Speciální pedagogika**

- Speciální pedagogika I
- Alternativní komunikace 1
- Logopedická prevence
- Práce s nadanými žáky
- Reedukace DMO1
- Reedukace SVPU

- **Praxe**

- Množství průběžných praxí
- Souvislá pedagogická praxe I

Další vzdělávání

- Učitel by se měl, stejně jako lékař, vzdělávat celý život.
- Rozšiřování kvalifikace je jednou z podmínek pro kariérní růst učitele a tím i pro vyšší plat.
- Další vzdělávání pedagogických pracovníků u nás zajišťují různé, instituce, ať střední nebo vysoké školy nebo neziskové organizace a soukromí lektori.

Příklady institucí DVPP

- PAU (Přátelé angažovaného učení)
- Step by Step (Začít spolu)
- NIDV (Národní institut pro další vzdělávání)
- KVIC Nový Jičín
- Schola Servis Prostějov
- Pedagogické centrum Vysočina

Současná témata DVPP

- Tvorba vzdělávacích programů
- Začleňování průřezových témat
- ICT
- Ekologická výchova
- Dramatická výchova
- Cizí jazyk pro primární školu
- Výchova ke čtenářství
- Kooperativní metody vyučování
- Projektová výuka
- Kvalifikační vzdělávání v rámci inovativních vzdělávacích koncepcí
- Alternativní přístupy k hodnocení žáků
- Metody nápravy SPU
- Metody práce s nadanými žáky
- Integrace postižených žáků

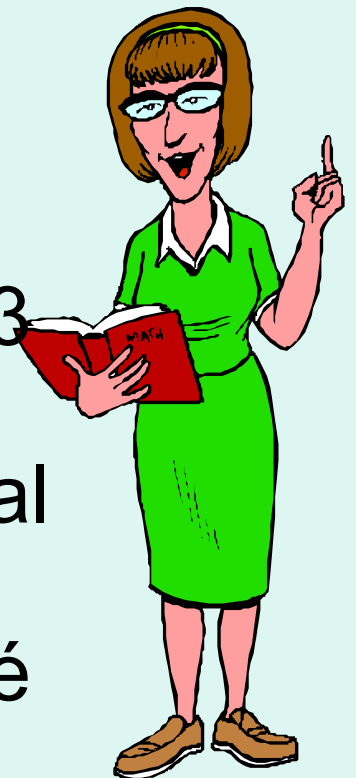
Postavení učitele ve společnosti

- Otázka prestiže povolání
- Pracovní podmínky, náročnost práce
- Platové podmínky
- Feminizace

Prestiž učitele

- V České republice je prestiž učitelského povolání poměrně vysoká, avšak z ekonomického hlediska je status učitelů nízký
- *Prestiž učitelů* je hodnota přisuzovaná veřejností této skupině pracovníků. V české škále prestiže povolání pro rok 1993 se mezi 39 profesemi prestiž učitelů hodnotila docela vysoko (učitel ZŠ zaujímal 7. místo). Sami učitelé však v rozporu s těmito údaji většinou považují prestiž své profese za nízkou (Průcha, 2003).

Pracovní podmínky učitele

- V ČR připadá na jednu třídu průměrně necelých 20 žáků (stav k 30. 9. 2006, ÚIV)
- Přímá vyučovací povinnost učitele na 1. stupni ZŠ u nás je 22 vyučovacích hodin týdně, učitel v 1. ročníku ZŠ učí 20 – 22 hodin týdně.
- Nepřímá vyučovací povinnost je zahrnuta jako zbytek do 40 pracovních hodin. Učitel nemusí ve škole „sedět“ celých 8 hodin denně, nepřímou vyučovací povinnost může plnit i mimo školu.

Nepřímá vyučovací povinnost zahrnuje:

- Pedagogický dozor nad žáky
- Příprava na vyučovací činnost
- Příprava učebních pomůcek
- Opravy písemných nebo grafických prací žáků
- Správa kabinetu, knihovny a dalších zařízení sloužící k potřebám vzdělání
- Spolupráci s ostatními kolegy v rámci mezipředmětových vztahů
- Výkon prací spojených s funkcí třídního učitele
- Třídní schůzky
- Konzultace s žáky a rodiči žáků
- Účast na poradách svolaných ředitelem školy
- Další vzdělávání učitelů

Platové podmínky učitelů

- Učitelé jsou placeni podle tarifních tabulek, které mají 16 platových tříd. Učitelé většinou patří do 12. platové třídy. Tyto tabulky mají dále 12 stupňů, do kterých jsou učitelé zařazováni podle počtu odpracovaných let.
- Další část platu tvoří příplatky – za třídnictví (až 800,- Kč), za suplování (200% hodinové mzdy), příplatek za specializovanou činnost, ke které má učitel další vzdělání, osobní příplatek (odměna např. za kroužky), mimořádná odměna (za výjimečný výkon,...).

Počet let započítatelné praxe	12
Do 1 roku	15 470
Do 2 let	16 060
Do 4 let	16 670
Do 6 let	17 300
Do 9 let	17 950
Do 12 let	18 630
Do 15 let	19 330
Do 19 let	20 060
Do 23 let	20 820
Do 27 let	21 610
Do 32 let	22 430
Nad 32 let	23 280

Feminizace

- V ČR je celkem 62 657,6 učitelů (přepočteno na celé úvazky) na ZŠ včetně druhého stupně, z toho je 52 264,4 žen, to je asi 83,4 %.
- Na 1. stupni je celkem 27 727,1 učitelů, z toho je 26 286,1 žen, to je asi 95 %. (stav k 30. 9. 2006, ÚIV)

Důvody feminizace

- Z výzkumu žen a feministické literatury se dozvídáme, že
 - Učitelka na 1. stupni ZŠ je typické ženské zaměstnání, které odpovídá zájmům a kompetencím žen, jakož i ženskému stylu života a možnosti spojit kariéru s péčí o rodinu.
 - Je to výsledek vytlačování žen na pracovní pozice s nižší prestiží a horším platem
- Existuje ale velmi málo výzkumů na toto téma, stejně jako na téma srovnání mužů a žen na pozici učitele prvního stupně ZŠ

Sociální pedagog v primární škole

- Výchovní poradce
- Školní metodik prevence
- Uplatnění ve školním klubu
- Organizace volnočasových aktivit
- Otevřený přístup k žákům z neučitelské pozice
- Řešení dlouhodobých problémů uvnitř školy i ve vztahu k okolí
- Spolupráce s učiteli při výchovné a vzdělávací činnosti

Příklady výzkumu učitele

- Uvedené práce se nezaměřují pouze na učitele prvního stupně.
 - KLAPAL, Václav. *Ubývá v učitelském povolání potíží s léty praxe?* In: Pedagogický výzkum: reflexe společenských potřeb a očekávání? Sborník s XIII. Konference ČAPV, Olomouc: UP Olomouc, 2005. ISBN 80-244-1079-6.
 - LUKÁŠOVÁ – KANTORKOVÁ, Hana. *Učitelská profese v primárním vzdělávání a pedagogická příprava učitelů.* Ostrava: Pedagogická fakulta Ostravské univerzity, 2003. ISBN 80-7042-272-6.
 - ČERSTVÁ, Lenka. *Sociální pedagog na základní škole.* Bakalářská práce, PdF MU Brno, 2006. UČO 104833.
 - DIVINOVÁ, Michaela. *Postavení učitelů ve společnosti: aktuální problémy.* Magisterská práce, ESF MU Brno, 2006. UČO 62893.

Literatura

- OPATŘIL, Stanislav a kol. *Pedagogika pro učitelství prvního stupně základní školy*. Praha: SPN, 1985, s. 71 – 77, 181 – 185.
 - Poznamenáno tehdejší ideologií. Po odmyšlení ideologické výplně textu ovšem obsahuje cenné myšlenky.
- GRECMANOVÁ, Helena, HOLOUŠOVÁ, Drahomíra, URBANOVSKÁ, Eva, *Obecná pedagogika I*. Olomouc: Hanex, 1999, s. 164 – 194. ISBN 80-85783-20-7

Úkol

- Vytvořte skupinky po čtyřech a zkuste vymyslet, co je třeba pozorovat při jednání učitel – žák, aby bylo možné označit učitele na prvním stupni za „kvalitního“.
- *Pozn.: tématicky zaměřené na část úkolu při pozorování ve škole v závěru semestru.*

Jednání učitel – žák

- Učitel posiluje pozitivní sebepojetí dětí prostřednictvím interakce s jednotlivými dětmi v souladu s jejich znalostmi a vývojovým stupněm.
- Učitel si uvědomuje, že mezi dětmi existují výrazné rozdíly ve způsobech a tempu růstu, myšlení, jazyka a sociálních dovedností v důsledku individuálních rozdílů a kulturních vlivů.
- Učitel se seznamuje s historií, hodnotami a charakteristikami rodin, jejichž děti má ve své péči.

Co je možné pozorovat? 1

- Častá interakce s každým dítětem, přičemž učitel dává najevo citový vztah, zájem a úctu.
- Přátelský a zdvořilý způsob hovoru s dětmi na úrovni jejich očí, oslovování dětí jménem.
- Neverbální interakce prostřednictvím úsměvu, doteku a objetí.
- Učitel slouží jako facilitátor, podporuje individuální růst každé dítěte s ohledem na jeho vývojovou úroveň.

Co je možné pozorovat? 2

- S dětmi různých ras, etnického původu, náboženského vyznání, rodinného zázemí, socio-ekonomické úrovně, kultur a obou pohlaví jedná rovnoprávně, s úctou a ohledem.
- Zajišťuje dětem stejnou příležitost k účasti na všech aktivitách.
- Uznává individuální potřeby dětí včetně dětí s postižením a vychází jim vstříc prostřednictvím vytváření a uzpůsobování vzdělávací zkušenosti.

Co je možné pozorovat? 3

- Hovoří s jednotlivými dětmi o lidech, místech a věcech, které pro ně mají význam, a poskytuje jim příležitost ke sdílení jejich myšlenek s ostatními dětmi.
- Uznává a podporuje přispění etnických skupin, zejména skupin zastoupených dětmi ve třídě.
- Využívá materiálů a vybavení, které odrážejí rozmanitost dětí a rodin zastoupených ve třídě.

A. S. Makarenko:

- „Stal jsem se skutečným mistrem teprve tehdy, když jsem se naučil vyjadřovat *pojd' sem* s patnácti, dvaceti odstíny, když jsem se naučil vyjadřovat dvacet odstínů výrazem tváře, postavy hlasu. Pak jsem se nebál, že někdo ke mně nepůjde nebo nepocítí to, co je třeba. U vychovatele se toto mistrovství projevuje na každém kroku (1954, s. 199)“.

